

УДК: 81'1+811.111+001.4

Мулик К.О.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИКИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СФЕРИ

У статті висвітлено основні принципи формування англomовної лексики соціально-педагогічної сфери та обґрунтовано необхідність укладання термінологічного словника даного напрямку. Визначено актуальність проблеми формування англomовної лексики для фахівців. Зроблено аналіз наукових досліджень і публікацій з питання вивчення та систематизації термінологічної лексики та її перекладу.

Ключові слова: аналіз, формування, принципи, словник, переклад, соціальна педагогіка, соціальний педагог, термінологічна лексика, англійська мова.

Мулик К.О. Принципы формирования новой англоязычной лексики социально-педагогической сферы. В статье рассмотрены основные принципы формирования англоязычной лексики социально-педагогической сферы и обоснована необходимость создания тематического словаря данного направления. Определена актуальность проблемы формирования англоязычной лексики для специалистов.

Ключевые слова: анализ, формирование, принципы, словарь, перевод, социальная педагогика, социальный педагог, терминологическая лексика, английский язык.

Mulyk K.O. Principles of formation of the new English-language vocabulary of the social and educational sphere. The article deals with the questions about the study and systematization of terminology vocabulary of socio-pedagogical orientation. The features of the professional vocabulary of social teacher are described. The conclusion regarding the specifics of English terminological word-combinations of socially-pedagogical branch is made.

This article presents the basic principles of making English-Ukrainian dictionary of social and educational sphere and the necessity of its publication. It is defined the urgency of the dictionary for the specialists in this direction. The analysis of research and publications on the subject of study and systematization of terminological vocabulary and their translation is observed. Attention is given to the fundamental problem of the dictionary – capture and translation of the definition of social and educational terms, corresponding to the world standards. The structure of the dictionary is analyzed.

Analysis terminology of socio-pedagogical orientation and development of vocabulary is fairly urgent problem from a practical point of view. After all, social pedagogue is a professional in a particular field increasingly seeking to take up work with foreigners to exchange professional experience. Therefore, specific professional vocabulary of professionals of this area is a great interest for linguistics.

Key words: analysis, forming, principles, English-Ukrainian dictionary, translation, social pedagogics, social teacher, terminological lexis, English.

Науково-технічний прогрес свідчить про безперервний розвиток у соціальному, економічному, науковому, культурному плані. В умовах зростання інтеграції світової спільноти та включення нашої країни у світову фінансово-кредитну систему англійська мова стала засобом спілкування фахівців із зарубіжними колегами в ситуаціях суспільно-економічної діяльності, що передбачає практичне володіння мовою, тобто вміння брати участь в усному та писемному спілкуванні.

Нині активно розвивається міжнародна співпраця, відбувається посту-

пове взаємопроникнення культур через обмін інформацією в різних сферах людської діяльності. Англійська мова – це універсальна мова комунікацій. Англійська мова фактично стає другою мовою людства. Фахівці соціально-педагогічної галузі часто бувають в іноземних країнах, де необхідні знання англійської. Вільне володіння іноземною мовою, разом з професійними навичками, дозволить фахівцю отримати гідну роботу і побудувати успішну кар'єру, співпрацюючи з закордонними фахівцями. Отже, володіння уміннями іншомовного мовлення є частиною професійної компетенції соціальних педагогів.

Спеціалізовані тексти соціально-педагогічної спрямованості англійською мовою і, відповідно, їх переклад, повною мірою відображають масштаб зростання науково-технічного прогресу. В умовах надзвичайно швидкого розвитку науки і техніки зростає роль і значення міжнародних професійних зв'язків, ділового спілкування англійською мовою. Ми спостерігаємо постійно зростаючий інтерес до перекладу вузькоспеціалізованої професійної літератури, а це, в свою чергу, свідчить про те, що необхідно розвивати спеціалізовані галузі наукового знання і людської діяльності у вузьких професійних сферах.

Центральною проблемою сучасного термінознавства залишається упорядкування термінологій різних галузей знань із постійною увагою до точних визначень наукових понять та зв'язків між ними, що має знаходити відтворення у відповідних термінопозначеннях. Основним завданням сучасного термінознавства є практичний аспект – систематизація, упорядкування та стандартизація наявної наукової термінології шляхом створення галузевих словників, підручників, посібників, довідників тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблемою перекладу термінів присвячено праці І.В. Корунця, В. І. Карабана, Т. Р. Кияка, А. С. Д'якова, З. Б. Куделько та інших вчених. До питання про вивчення та систематизацію термінологічної лексики зверталися такі дослідники як Г.М. Александрова, А.С. Герд, М.В. Марчук, В.П. Даниленко та інші. Так, наприклад, О.М. Галкіна-Федорук, О.С. Ахманова, А.В. Суперанська та ін.

В останнє десятиріччя англomовне термінознавство представлено численними працями із різних галузей суспільної діяльності: кібернетики, економіки, медицини, лінгвістики, тощо. Водночас англomовна лексика соціально-педагогічної галузі майже не досліджувалася у вітчизняному термінознавстві.

Зростаюча роль міжнародного професійного співробітництва, академічна мобільність фахівців, професійне спілкування через інтернет вимагає професійно-лінгвістичного розвитку соціального педагога. Тому проблема укладання словника для фахівців даного напрямку, уніфікація і стандартизація англomовної лексики є особливо *актуальною*.

Метою дослідження є визначення принципів формування англomовної лексики та укладання англо-українського словника соціально-педагогічної сфери.

У зв'язку з постійним розвитком міжнародних відносин, організацією ділових поїздок, обміну фахівцями, а також участь у різних змаганнях, зборах,

олімпіадах, наша країна потребує фахівців, що мають якісні знання не лише у своїй професійній сфері, але і володіють достатніми знаннями англійської мови, які здатні гідно представити Україну за кордоном. Отже, володіння уміннями іншомовного мовлення є частиною професійної компетенції соціального педагога.

Нове життя вимагає нових слів і тим самим зумовлює мінливість словникового складу будь-якої мови. Нові реалії вносять свої найменування, які в свою чергу отримали назву неологізми.

Неологізм – слово, а також його окреме значення, вислів, які з'явилися в мові на даному етапі її розвитку і новизна яких усвідомлюється мовцями (загальномовні неологізми) або були вжиті тільки в якомусь акті мовлення, тексті чи мові певного автора (стилістичні, або індивідуально-авторські неологізми).

Проблему неології досліджували такі вчені, як І. Андрусак, К. Ковтун, Р. Берчфильд та ін. Вивчення проблеми зростання лексичного складу представляє можливим визначити тенденції, закономірності в розвитку тієї чи іншої мови, еволюцію її системи в цілому.

Основними способами формування нової соціально-педагогічної лексики англійської мови є: афіксація, аббревіація, словоскладання, внутрішньомовні та міжмовні запозичення.

Аналіз термінологіки соціально-педагогічної спрямованості та розробка словника є досить *актуальною проблемою* з практичної точки зору. Адже соціальний педагог – професіонал в конкретній галузі – все більше й більше прагне долучатися до роботи з іноземцями з метою обміну професійного досвіду. Отже, професійна специфічна лексика фахівців цього напрямку становить великий інтерес для лінгвістики.

У сучасному мовознавстві існують різні погляди щодо визначення спеціальної професійної лексики. Термінологія (від латинського *terminus* – рубіж, межа) – сукупність термінів, що обслуговують певну сферу знань, пов'язаних із системою понять: мистецтво, техніка, виробництво тощо. Це особливий пласт лексики, який піддається свідомому регулюванню та упорядкуванню.

Термін (від латинського *terminus* – рубіж, межа) – слово або словосполучення, що позначає поняття певної галузі науки, техніки тощо. Основними ознаками терміна є: системність, наявність дефініції, тенденція до однозначності в межах свого термінологічного поля, тобто термінології певної галузі; стилістична нейтральність; точність семантики, висока інформативність [1].

Основне завдання перекладацького словника соціально-педагогічної спрямованості – зафіксувати та перекласти дефініції суспільно-педагогічних термінів, які б відповідали світовим стандартам, задля чого важливо правильно відтворити англомовні терміни українською мовою.

Професійна лексика властива певній професійній групі; це лексика, яка використовується в мовленні людей, об'єднаних спільною професією, для неформального спілкування. На наш погляд, саме неофіційність, розмовний характер, експресивність є основними семантичними маркерами професійних слів соціально-педагогічного напрямку [2].

Принципи, за якими укладають словники, є дуже різноманітними і спираються на певну основу, яка визначає цілеспрямованість словника, його функціональне призначення [3].

Матеріалом нашого дослідження є формування англійської лексики та створення термінологічного словника соціально-педагогічної сфери шляхом опрацювання двомовних тлумачних, енциклопедичних, спеціалізованих словників, статей, наукових досліджень, тематичних підручників і текстів навчального посібника «*English for social teachers*» (Мартінова Р.Ю., Алексєєва О.Б., Мулик К.О.). Даний навчальний посібник становить собою інтегрований курс навчання професійної діяльності майбутніх соціальних педагогів засобами англійської мови. Матеріал, який викладено відповідає за програмованій тематиці курсу «Соціальна педагогіка» (автор проф. І. М. Богданова). Англійська лінгводидактична версія даного курсу заснована на засадах інтегрованого процесу навчання, в якому синтезовані цілі, зміст, методи і засоби навчання професійної та англійської мовленнєвої діяльності.

За структурною характеристикою переважна більшість лексичних одиниць соціально-педагогічної тематики є похідними. Вони включають терміни, створені за допомогою різних способів словотворення (суфіксація, префіксація) (близько 70%) та складні терміни (терміни-словосполучення) (близько 30 %). Усі терміни за своєю будовою поділяються на:

- прості (складаються з одного слова): *society* - суспільство;
- складні (складаються з двох слів): *holistic education* – загальна освіта.

В англійській соціально-педагогічній термінології існує ряд термінів, які складаються з декількох компонентів. Наприклад:

- hierarchy of needs* – ієрархія потреб
- social work* – соціальна робота;
- applied sciences* – прикладні науки.

Найважливішою ознакою складних термінів соціально-педагогічної спрямованості є їхня відтворюваність у професійній сфері, вживання для вираження конкретного спеціального поняття. За межами конкретної термінологічної системи таке словосполучення не буде стійким і не сприйматиметься як зв'язана мовна одиниця. Отже, за кожним складеним терміном стоїть стійка, стандартно відтворювана структура складного професійного поняття. Термінологія для терміна є тим полем, яке дає йому точність і однозначність, і за межами якого слово втрачає ознаки терміна.

Перекладні словники належать до найпоширенішого типу, репрезентують склад термінів відповідної галузі, впливають на мовну компетенцію фахівців, зумовлюють оновлення галузевих термінологій, а також роблять доступними наукові джерела інформації, сприяючи порозумінню між носіями різних мов та поглибленому вивченню використаних у словнику мов. Переклад будь-якого тексту був би неможливий без перекладного словника. Словники виконують функцію знаряддя, інструменту, користуючись яким перекладач здійснює переклад текстів однієї мови на іншу.

Найважливішими завданнями для перекладних словників лексикографі визначають такі: створення реєстру, що полягає в доборі термінів; наведення рівнозначних слів-відповідників у мові перекладу, спроможних якнай-

точніше передати семантику реєстрового слова; забезпечення ідентичного визначення однакових категорій понять та термінів на їх позначення.

Принцип урахування основних понять соціально-педагогічної галузі посідав чільне місце під час підготовки словника, оскільки соціальна педагогіка як об'єкт дослідження є міждисциплінарною галуззю й охоплює чималу кількість підгалузей, наприклад: психологію, педагогіку, філософію тощо. Терміни, які представлені у запропонованому словнику, забезпечують користувача комплексом сучасних знань у галузі соціальної педагогіки.

Роботу над словником виконано в такій послідовності: визначення базових термінів у процесі опрацювання вітчизняної та зарубіжної наукової літератури – монографій, посібників, статей, матеріалів конференцій соціально-педагогічної спрямованості; укладання реєстру термінів і термінів-словосполучень; їх переклад українською мовою. Основний принцип укладання словника – алфавітний. Принцип урахування ступеня функціональності термінів було взято до уваги. Основним матеріалом нашого дослідження стала вибірка термінологічних одиниць, складена шляхом опрацювання тлумачних, енциклопедичних, спеціалізованих словників і текстів навчального посібника «*English for social teachers*» (Мартінова Р.Ю., Алексєєва О.Б., Мулик К.О.). Даний навчальний посібник становить собою інтегрований курс навчання професійної діяльності майбутніх соціальних педагогів засобами англійської мови і включає такі основні теми соціально-педагогічної сфери: *The essence of Social Pedagogics, Historical Development of Social Pedagogics, Qualifying characteristics of Social Pedagogue, Social work in Ukraine, Abraham Maslow, Lev Vygotsky, Family as a major factor of socialization, Deviant behaviour as a form of social disadaptation*. Матеріал, який викладено, відповідає запрограмованій тематиці курсу «Соціальна педагогіка» (автор проф. І. М. Богданова). Англійська лінгводидактична версія даного курсу заснована на засадах інтегрованого процесу навчання, в якому синтезовані цілі, зміст, методи і засоби навчання професійної та англійської мовленнєвої діяльності [4].

Розроблений нами словник проектувався для професійно лінгвістичного розвитку майбутнього соціального педагога та навчання англійської мови. Даний словник планувався нами як вузькоспеціалізований. Він призначений для майбутнього соціального педагога, який поглиблено вивчає англійську мову, а також спеціалістів визначеної галузі.

При створенні словника ми звертали особливу увагу на тематичну орієнтацію. Словник включає в себе виключно сучасний пласт спеціальної лексики. Передбачається також, що користувачі даного словника вже знайомі з загальною лексикою англійської мови і загальною термінологією даної сфери, тому в даний словник включені в основному ключові, вузькоспеціальні терміни.

До словника увійшли терміни: прості (складаються з одного слова): *society* - суспільство; складні (складаються з двох слів): *holistic education* – загальна освіта. Для термінології соціально-педагогічної спрямованості є характерним використання ряду суфіксів та префіксів: 1) суфікси: *-tion* (*generation, violation*); *-or* (*editor, mentor*); *-ment* (*punishment, judgement*); *-er*

(*teacher*); -ence (*reference, consequence*), 2) префікси: dis- (*disabled*); up- (*upbringing*); re- (*recognition*); ir- (*irrespective*). in (*inherently*). В англійській соціально-педагогічній термінології існує ряд термінів, які складаються з декількох компонентів. Наприклад: *hierarchy of needs* – ієрархія потреб; *social work* – соціальна робота; *applied sciences* – прикладні науки.

Зіставлення структурної організації термінологічних словосполучень в англомовній соціально-педагогічній термінології дозволило виокремити наступні найбільш продуктивні моделі: Adj+N: *social discipline* - соціальна дисципліна, *social work* - соціальна робота. N+N: *education department* - відділ освіти, *home task* - домашнє завдання. Adj+N+N: *primary education department* - відділ початкової освіти, *New Education Movement* - Новий напрям в освіті. N+N+N: *society life contribution* - внесок в соціальне життя.

У процесі укладання англо-українського словника ми враховували: принцип урахування основних понять соціально-педагогічної галузі; принцип урахування ступеня функціональності термінів; дотримувалися принципу естетичних вимог до оформлення словника і його складників; звертали увагу на тематичну орієнтацію.

У сучасному світі термінологія відіграє важливу роль у професійній комунікації соціально-педагогічної спрямованості, оскільки є джерелом одержання й передачі наукової інформації, а також інструментом опанування спеціальністю. Термінологія є частиною наукового апарату, яка дає можливість пізнати закономірності дослідницького процесу, визначити канали взаємодії з іншими елементами визначеної галузі науки.

У процесі дослідження встановлено, що більшість термінів даної галузі за структурною класифікацією є похідними, простими та створені за допомогою різних способів словотворення (суфіксація, префіксація). Словник орієнтований на студентів, аспірантів, викладачів, фахівців-практиків, наукових співробітників, працівників соціально-педагогічної галузі. Сподіваємося, що пропонований словник буде корисний перекладачам англомовної наукової літератури. Перспективою подальшого дослідження бачимо у проведенні перекладацького аналізу соціально-педагогічних текстів.

Список літератури

1. Гриценко П.Ю. Сьогоднішня українська термінологія / П.Ю. Гриценко. Термінологічний вісник: Зб. наук. праць / Відп. ред. В. Л. Іващенко. – К.: ІУМ НАНУ, 2011. – Вип. 1. – С. 5–6.
2. Комова М.В. Українська документознавча термінологія: шляхи творення та функційні особливості: Монографія. / М.В. Комова. – Львів: Львів. політехніка, 2011. – 316 с.
3. Лещук Т.Й. Типологія термінологічних підсистем. Іншомовні запозичення, фразеологія, семантичні термінотворення. Лексикографія. / Т.Й. Лещук. – Львів: Видав. Центр ЛДУ ім. І. Франка, 1999. – 211 с.
4. Мартинова Р.Ю. English for social teachers: навч. посібник для студентів педагогічних університетів / Р. Ю. Мартинова, О. Б. Алексєєва, К. О. Мулик. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2013. — 158 с.

References

1. Hrytsenko, P.Iu. (2011). Sohodennia ukrainskoho terminoznavstva. In Terminolohichni visnyk. K.: IUM NANU, (1), 5–6.
2. Komova, M.V. (2011). Ukrainska dokumentoznavcha terminolohiia: shliakhy tvorennia ta

- funktsiini osoblyvosti: Monohrafiia. Lviv: Lviv. politekhnika.
3. Leshchuk, T.I. (1999). Typolohiia terminolohichnykh pidsystem. Inshomovni zapozychennia, frazeolohiia, semantychni terminotvorennia. Leksykohrafiia. Lviv: Vydav. Tsentri LDU im. I. Franka.
 4. Martynova, R.Iu. (2013). English for social teachers: navch. posibnyk dlia studentiv pedahohichnykh universytetiv. Odesa: vydavets Bukaiev Vadym Viktorovych.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2015 р.